

Broedvogels in de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden in 2023

1. Gebiedsbeschrijving

De Binnenveldse Hooilanden is een natuurgebied in het Binnenveld, tussen Wageningen, Ede, Veenendaal en Rhenen. Het zuidelijk deel hiervan, een van de laagste delen van de Binnenveldse Hooilanden, begrensd door het Valleikanaal (de Grift), de Werftweg in het noorden, de Veensteeg in het oosten en doorlopend tot vlak voor Wageningen, is enkele jaren geleden ingericht als natuurgebied. Eigenaren van dit zuidelijke deel zijn Staatsbosbeheer (74 ha), de Stichting Mooi Binnenveld (49,5 ha) en de Coöperatie Binnenveldse Hooilanden (53 ha). Er wordt gewerkt met een gezamenlijk beheerplan. Het gebied is aan het reguliere agrarische gebruik onttrokken, en in de jaren 2018 tot begin 2020 heringericht tot de beoogde natuur.

In het noorden grenst het nieuwe gebied aan de Bennekomse Hooilanden en de Bennekommer Meent, reeds langer natuurgebieden. De Meent grenst weer aan de Groene Grens, en aan de Utrechtse kant aan de Hellen (eveneens Natura 2000) zodat een samenhangende strook natuur is ontstaan tussen Wageningen en de A12. De Hellen en de Bennekommer Meent vormen samen Natura 2000 gebied Het Binnenveld.

De voedselrijke toplaag van het nieuwe gebied werd grotendeels afgeplagd. Hierdoor is niet alleen de nutriëntrijke (nitraat, fosfaat) bovengrond verwijderd, maar het gebied werd er ook natter van en de kalkrijke kwel kon dichterbij het maaiveld komen. Beide effecten zijn gunstig voor de gewenste ecologische ontwikkeling. Niet het hele gebied is overigens in gelijke mate ontgraven. Er is gewerkt met micro-reliëf en er zijn bijvoorbeeld ook kleine geultjes in het landschap aangelegd (veenstroompjes). Dit alles om variatie te krijgen en om (regen)water af te kunnen voeren. De kwel wordt veroorzaakt doordat het terrein tussen twee stuwwallen in ligt (de Utrechtse heuvelrug en de Veluwe), zodat het grondwater onder deze beide stuwwallen in het laaggelegen tussengebied omhoog kan komen. Enkele percelen in het terrein van de Coöperatie werden in het geheel niet afgegraven omdat zij tot op grotere diepte te fosfaatrijk bleken. Deze percelen liggen derhalve iets hoger, en zullen zich kunnen ontwikkelen tot bloemrijke hooilanden. In het gebied is maaisel opgebracht afkomstig van o.a. de Bennekommer Meent en de Hellen. Dit is gedaan om de vestiging van kritische plantensoorten en vegetatietypen te bespoedigen.

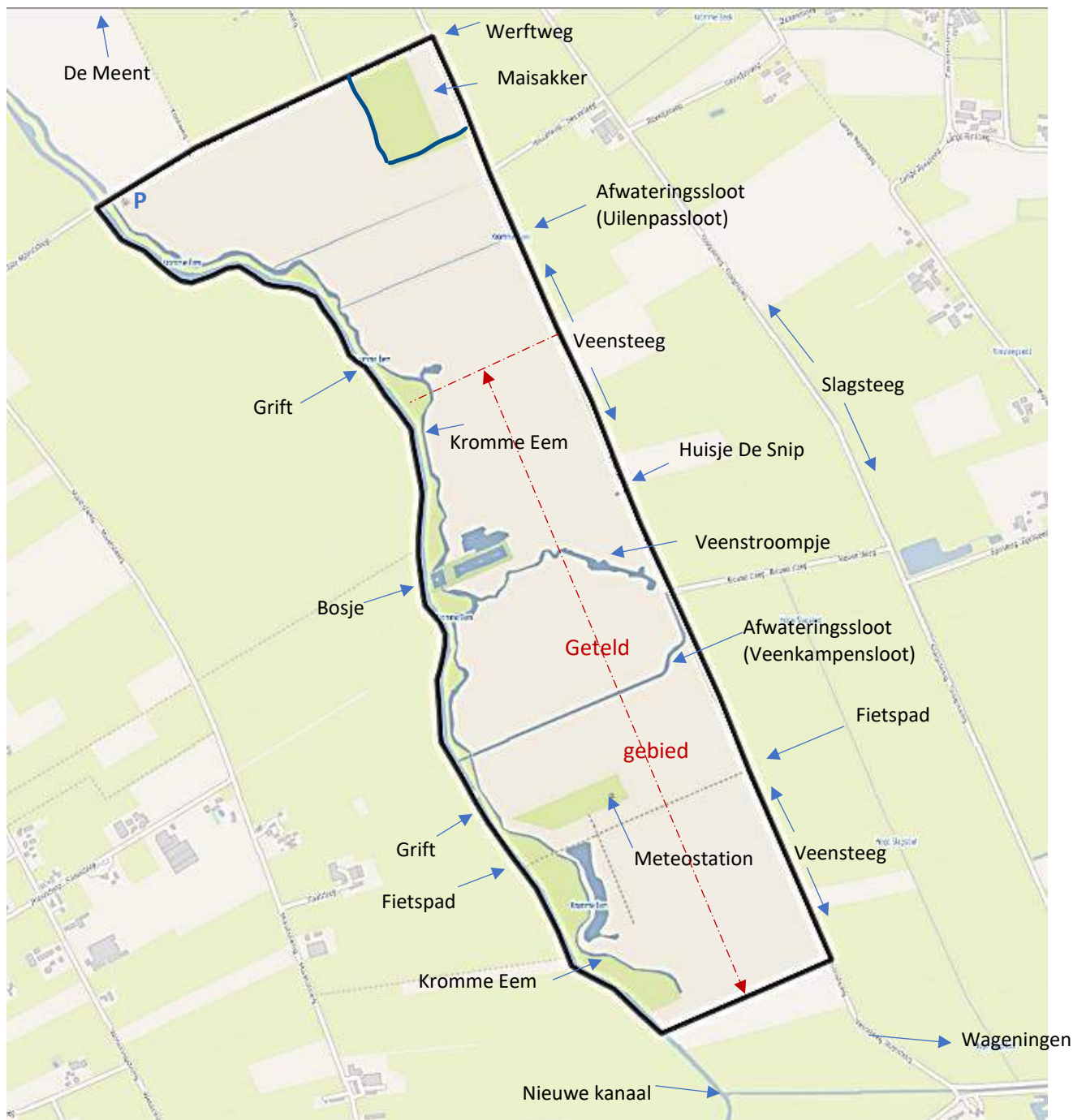
Er zijn diverse hydrologische maatregelen genomen. Al deze maatregelen zijn erop gericht om:

- het nutriëntrijke water afkomstig van omliggende landbouwpercelen uit het gebied te weren;
- het gebied zoveel als mogelijk te voorzien van basenrijk, schoon kwelwater; dit is namelijk het water dat van belang is om de gewenste ecologische ontwikkelingen te krijgen;
- zo veel mogelijk te voorkomen dat regenwater langdurig op het maaiveld blijft staan. Dit kan namelijk leiden tot (ongewenste) verzuring.

De belangrijkste getroffen hydrologische maatregelen zijn:

- Het dempen van de aanwezige detaildrainage in de landbouwpercelen en in de Bennekomse Hooilanden. Hierdoor wordt voorkomen dat gebiedseigen (kwel)water te snel wordt afgevoerd;
- Het graven van een nieuwe watergang: de Kromme Eem naast de al aanwezige Grift (Valleikanaal). De Kromme Eem wordt gebruikt voor het afvoeren van het gebiedseigen water, en komt uit in de Grift, waardoor al het water uit het Binnenveld uiteindelijk naar het Noorden, naar het Markermeer stroomt.
- Het verplaatsen (lees: nieuw graven) van twee sloten voor de afvoer van oppervlaktewater uit de omgeving van Bennekom (o.a. de rioolwaterzuiverings-installatie). Dit zijn de Veenkampensloot en de Uilenpassloot. Deze komen uit in de Grift en zijn hydrologisch geheel gescheiden van het natuurgebied.
- Realiseren van compartimenten (kaden) die inundaties vanuit de afwateringssloten en Grift tegengaan.

In het onderstaande een kaart van de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden:

Langs het fietspad bevindt zich een meteostation. Het huisje “De Snip” is eigendom van een jagersvereniging. De beoogde/verwachte natuurtypen zijn in het noorden blauwgraslanden, in het midden trilveen en in het zuiden behalve natte weilanden vooral dotterbloemhooilanden. Gedurende de eerste jaren domineerden nog onbegroeide stukken, zandige terreintjes en moerassige plassen. Het aandeel onbegroeid pionierterrein is geleidelijk afgenomen. Langs Grift en Kromme Eem zijn rietstroken aanwezig, wisselend in breedte en ouderdom. Ook in het gebied zijn rietstroken aanwezig, langs gedempte watergangen, loodrecht op de Veensteeg.

Tussen Grift en Kromme Eem bevinden zich grassige percelen en ruigtes, erdoorheen loopt een kade.

In het bosje met verschillende soorten loofbomen (en een enkele naaldboom) en struiken zijn twee eendenputten aanwezig. Het verdere gebied is vrijwel boom- en struikloos, maar langs de Veensteeg en bij de Snip staan wat bomen, en in 2020 zijn langs de Veensteeg jonge meidoornstruiken geplant. Het gebied rond het veenstroompje stond in 2023 tot medio mei onder water, maar daarna viel het gebied droog tot eind juni.

Er is dus sprake van een aantal te onderscheiden leef- en broedgebieden voor vogels: natte schraallanden, drogere zandige stukken, water, riet, oevers, struweel, bos en bomen.

2. Methode

Gedurende het broedseizoen, van begin maart tot begin juli, is door twee groepen gewerkt aan de inventarisatie van de aanwezige vogels. Het noordelijke deel is dit jaar niet geteld, omdat eigenaar Staasbosbeheer geen toestemming verleende hun kades te betreden. De beide andere delen, beheerd door de Coöperatie Binnenveldse Hooilanden en de Stichting Mooi Binnenveld, zijn geteld door leden van de vogelwerkgroepen Wageningen en Ede.

De tellers gingen alleen of in tweetallen het gebied in, met een gemiddelde frequentie van 1 x per 10 dagen. Er werd gewerkt vanaf de kades/wandelpaden rondom het gebied cq. tussen Grift en Kromme Eem. Op een aantal plekken werd het gebied doorkruist via de aanwezige kade langs de Veenkampensloot en langs het fietspad. Het lager gelegen terrein zelf werd niet betreden, met uitzondering van de noordelijke rand van het bosje.

Gebruik werd gemaakt van de BMP-A methodiek van Sovon, waarbij alle waargenomen vogels met een code werden ingevoerd in Avimap, tijdens de rondes op de mobiele telefoon of tablet, dan wel achteraf. Daarbij moest bij elke waarneming één van 16 broedcodes worden ingevoerd: code 1 een volwassen individu, code 2 een zingend of baltsend individu, code 3 een paar in een geschikt broedbiotoop, tot en met code 16, nest met jongen. Na afloop van het telseizoen werden via de module Autocluster van Sovon de in het veld verzamelde gegevens door de computer omgerekend tot aantallen territoria per soort en tot de locatie van elk territorium.

De meeste bezoeken hadden plaats vanaf een half uur voor zonsopgang, en een aantal op de late ochtend. Tevens was er een aantal reguliere avond- en nachtbezoeken.

De weersomstandigheden tijdens de teldagen waren doorgaans goed. Meestal zonnig en droog, soms echter wat mistig waardoor de waarnemingen beperkt waren. De lente begon traag: maart en april waren relatief koud, met minder zon en veel meer regen dan normaal. Half mei hield het op met regenen, en droogde het gebied sterk uit, de plassen vielen na enige tijd zelfs droog. Pas op 20 en 22 juni viel er weer (een beetje) regen. Juni was warm en zeer zonnig ([Bron](#): Weer online overzichten lente en zomer 2023).

Na afloop van het telseizoen werden door de auteurs alle waarnemingen met de bijbehorende codes gecontroleerd op mogelijke onjuistheden, waarna dit bij de tellers werd geverifieerd. Er waren minder correcties nodig dan in 2022.

Tabel. Overzicht teldata en waarnemingen

	Datum	Tijd	Deel	Tijd van de dag	Gebied*	Soorten	Waarnemingen
1.	2 maart	09:09 t/m 11:57	50%	late ochtend	MB	22	67
2.	11 maart	16:36 t/m 18:21	50%	avond	CBH	14	93
3.	15 maart	06:57 t/m 10:17	50%	zonsopgang	MB	34	108
4.	15 maart	07:55 t/m 10:25	50%	zonsopgang	CBH	25	134
5.	26 maart	07:40 t/m 09:57	50%	zonsopgang	CBH	22	177
6.	27 maart	08:51 t/m 11:50	50%	late ochtend	MB	26	101
7.	28 maart	07:25 t/m 10:10	50%	zonsopgang	CBH	26	126
8.	6 april	07:05 t/m 12:11	50%	zonsopgang	MB+CBH	41	202
9.	15 april	07:38 t/m 11:05	50%	late ochtend	CBH	22	121
10.	17 april	06:10 t/m 08:45	60%	zonsopgang	CBH+	43	164
					deel MB		
11.	18 april	09:13 t/m 12:50	50%	late ochtend	MB	38	135
12.	26 april	05:56 t/m 09:30	50%	zonsopgang	MB	27	137
13.	29 april	06:18 t/m 09:56	50%	zonsopgang	MB	41	134
14.	1 mei	08:37 t/m 11:40	50%	late ochtend	CBH	30	135
15.	9 mei	05:51 t/m 10:57	50%	zonsopgang	MB+CBH	41	226
16.	10 mei	10:00 t/m 10:15	10%	-	CBH (deel)	6	8**
17.	10 mei	20:35 t/m 22:12	20%	avond	delen	1	4
18.	20 mei	09:53 t/m 12:51	50%	late ochtend	CBH	19	44
19.	22 mei	05:42 t/m 11:12	50%	zonsopgang	MB+CBH	41	206
20.	23 mei	21:26 t/m 22:21	20%	avond	Veensteeg	9	23
21.	28 mei	06:30 t/m 09:20	50%	ochtend	CBH	30	136
22.	1 juni	05:51 t/m 10:30	50%	zonsopgang	MB	38	137
23.	14 juni	05:23 t/m 09:37	50%	zonsopgang	MB+CBH	43	126
24.	26 juni	05:14 t/m 07:50	50%	zonsopgang	MB	40	100
25.	4 juli	22:47 t/m 00:00	40%	nacht	MB+CBH	1	1

*MB=gebied van Stichting Mooi Binnenveld, CBH=gebied van de Coöperatie Binnenveldse Hooilanden

**Losse waarnemingen

3. Resultaten

In 2023 werden in het gebied van Mooi Binnenveld en de Coöperatie Binnenveldse Hooilanden 52 soorten broedvogels vastgesteld, met in totaal 359 territoria. Onderverdeeld naar biotoop ging het om 10 soorten weidevogels, 13 soorten watervogels, 6 soorten rietvogels, 9 soorten struweelvogels, 11 soorten bos- en bosrandvogels, 2 soorten roofvogel/uil en een restgroep met de koekoek. Er hebben 15 rode lijst soorten in het gebied gebroed (zie tabel hieronder).

Tabel. Aantallen territoria en dichtheden van broedvogels in de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden in 2023
RL = Rode Lijst status (RL 2017), BE = bedreigd, KW = kwetsbaar en GE = gevoelig.

Soort	N	N/100 ha	RL	Soort	N	N/100 ha	RL
Weidevogels				Rietvogels			
Grutto	11	10,7	GE	Rietgors	27	26,3	
Tureluur	11	10,7	GE	Kleine karekiet	34	33,2	
Wulp	3	2,9	KW	Rietzanger	8	7,8	
Scholekster	1	1		Watersnip	5	4,9	BE
Kievit	41	40		Blauwborst	2	2	
Gele kwikstaart	9	8,8	GE	Cetti's zanger	2	2	
Graspieper	30	29,3	GE	Struweelvogels			
Veldleeuwerik	13	12,7	GE	Winterkoning	2	2	
Kwartel	1	1		Merel	3	2,9	
Patrijs	1	1	KW	Zwartkop	1	1	
Watervogels				Spotvogel	1	1	
Meerkoet	21	20,5		Kneu	2	2	GE
Waterhoen	10	10,3		Bosrietzanger	12	11,6	
Wilde eend	16	15,7		Roodborsttapuit	2	2	
Krakeend	2	2		Fazant	5	4,9	
Kuifeend	4	3,9		Grasmus	11	10,7	
Slobeend	7	6,8	KW	Bos- en bosrandvogels			
Zomertaling	2	2	BE	Holenduif	1	1	
Waterral	3	2,9		Houtduif	2	2	
Knobbelzwaan	1	1		Gaai	1	1	
Grauwe gans	24	23,4		Pimpelmees	2	2	
Nijlgans	1	1		Koolmees	3	2,9	
Ijsvogel	1	1		Tjiftjaf	3	2,9	
Porseleinhoen	4	3,9	KW	Vink	1	1	
Roofvogels/uilen				Tuinfluit	1	1	
Steenuil	1	1	KW	Putter	4	3,9	
Buizerd	1	1		Zwarte kraai	3	2,9	
Restgroep: koekoek				Ringmus	1	1	GE

4. Vergelijking met eerdere jaren

De eerste vier jaar na de herinrichting van het terrein (2019) is door dezelfde vogelwerkgroepen geteld. De laatste telling vóór de herinrichting was in 2015. Toen werd vooral naar de niet-weidevogels gekeken. De kolommen 2020 t/m 2023 zijn door Sovon zo gecorrigeerd in Avimap dat de broedvogels van het terrein van Staatsbosbeheer niet zijn opgenomen.

4.a. Weidevogels

Tabel. Aantallen territoria weidevogels

Soort	2023	2022	2021	2020	2015*
Grutto	11	10	12	8	2
Wulp	3	4	6	5	4
Tureluur	11	10	15	6	1
Scholekster	1	1	4	2	-
Kievit	41	69	66	57	5
Gele kwikstaart	9	12	15	16	5
Veldleeuwerik	13	6	5	2	-
Graspieper	30	21	32	32	12
Patrijs	1	2	4	3	-
Kwartel	1	4	18	9	2
Kwartelkoning	-	-	1	-	-
Totaal territoria	121	139	178	140	31*

Gele Kwikstaart

Foto: Peter Pfeifer

*2015: weidevogel(-nesten) niet apart geteld en verwerkt zoals in 2020 t/m 2022

Het aantal territoria weidevogels in 2023 vertoont een wisselend beeld. De primaire weidevogels bleven ongeveer gelijk, behalve de kievit die fors in aantal territoria afnam. In tegenstelling tot eerdere jaren waren ervaren weidevogelbeschermers (WBO) dit jaar niet actief in het met telescopen wekelijks alle percelen afspeuren op broedende vogels (vogels op het nest). Mogelijk is hierdoor een onderschatting van het aantal broedende kieviten ontstaan. Daarnaast gaven de tellers evenals vorig seizoen aan dat door de toenemende vegetatie kieviten op nest steeds lastiger waar te nemen zijn. Tenslotte kan een rol spelen dat tijdens de telrondes nogal wat kieviten zijn waargenomen op de zojuist afgegraven delen aan de overzijde van de Grift, mogelijk dus een uitwijk-effect.

De veldleeuwerik en de graspieper namen duidelijk toe ten opzichte van het vorige jaar, de kwartel is bijna verdwenen.

De meeste territoria van weidevogels bevonden zich in het gebied van de Coöperatie.

4.b. Watervogels

Tabel. Aantallen territoria watervogels

Soort	2023	2022	2021	2020	2015	Soort	2023	2022	2021	2020	2015
Wilde eend	16	12	10	19	7	Meerkoet	21	22	29	16	6
Krakeend	2	5	5	2	-	Waterhoen	10	6	5	4	4
Kuifeend	4	2	2	2	-	Waterral	3	1	1	-	1
Slobeend	7	3	5	-	-	Dodaars	-	-	1	-	-
Zomertaling	2	2	3	-	-	Grauwe gans	24	18	19	21	10
Bergeend	-	1	-	-	-	Nijlgans	1	1	3	2	-
Knobbelzwaan	1	1	1	1	-	Gr canadese gans	-	-	1	-	-
IJsvogel	1	-	-	-	1	Porseleinhoen	4	-	-	-	-
						Totaal territoria	96	74	85	67	29

Van de eenden werd in 2015 nog alleen de wilde eend gezien, in 2020 kwamen daar krak- en kuifeend bij, in 2021 de zeldzamere soorten slobbeend en zomertaling, en in 2022 de bergeend. De wilde eend is thans weer bijna op het niveau van 2020, en de slobbeend neemt in aantal toe. Het aantal territoria grauwe gans, waterhoen en waterral nam eveneens toe. In 2023 werden voor het eerste territoria van het porseleinhoen vastgesteld.

De verspreiding van de watervogels over het gebied beperkte zich begrijpelijkerwijs tot (oever van) Grift, Kromme Eem, afwateringssloten en de permanent onder water staande percelen. Zie de kaartjes in de bijlagen. Kennelijk heeft de langdurige droge periode in juni 2023 geen nadelige invloed gehad.

4.c. Rietvogels

Tabel. Aantallen territoria rietvogels

Soort	2023	2022	2021	2020	2015
Rietgors	27	28	32	34	28
Kleine karekiet	34	31	29	34	50
Rietzanger	8	1	2	1	2
Watersnip	5	2	3	2	1
Blauwborst	2	5	8	4	1
Sprinkhaanzanger	-	1	-	-	-
Cetti's zanger	2	-	-	-	-
Totaal territoria	78	68	74	75	82

Rietgors

Foto:

Paul Hulshof

Het totaal aantal territoria rietvogels bleef in de periode 2020 - 2023 vrijwel stabiel. Het is onduidelijk waarom de blauwborst fluctueert. De sterke toename van de rietzanger is opmerkelijk, ook het aantal territoria watersnippen verdubbelde. Voor het eerst werden Cetti's zangers vastgesteld. Behalve in de rietkragen langs de Grift en Kromme Eem bevinden zich ook territoria van rietvogels op sommige plekken langs de afwateringssloten en zelfs in riet langs voormalige - nu gedempte - sloten. Zie de kaartjes in de bijlagen.

4.d. Struweelvogels

Tabel. Aantallen territoria struweelvogels

Soort	2023	2022	2021	2020	2015	Soort	2023	2022	2021	2020	2015
Fazant	5	7	7	13	6	Bosrietzanger	12	20	15	9	20
Winterkoning	2	3	3	4	11	Grasmus	11	10	7	8	8
Heggenmus	-	1	1	1	3	Spotvogel	1	-	2	1	1
Roodborst	-	1	1	1	-	Zanglijster	-	-	-	1	1
Roodborsttapuit	2	1	-	1	7	Zwartkop	1	3	2	4	1
Merel	3	3	2	2	8	Kneu	2	1	2	3	1
Paapje	-	1	-	-	-	Totaal territoria	39	51	42	48	67

Van de struweelvogels weten bosrietzanger en grasmus zich in behoorlijke aantallen te handhaven, hoewel het aantal bosrietzangers bijna halveerde. De andere soorten bleven in lage aantallen min of meer stabiel. Dit is op zich niet verrassend, omdat het struweel en de opslag van struiken en boompjes elk jaar worden gemaaid cq. handmatig verwijderd. Alleen in het bosje en hier en daar langs de Veensteeg en bij het fietspad is nog struweel aanwezig. Voor grasmus en bosrietzanger geldt dat de bomen langs de Veensteeg met hier en daar ondergroei/struweel met een uitstoelende meidoornhaag resp. het riet in het terrein kennelijk voldoende compensatie bieden.

Met name het na de herinrichting in 2019 vrijwel verdwijnen van de roodborsttapuit, een soort van struweelbosjes (bramen, meidoorns) in open land, is opvallend. In 2015 waren er nog 7 paren van deze soort aanwezig, om vervolgens te verdwijnen. In 2022 werd weer een paar met jongen gezien, en in 2023 al twee paar met jongen, beiden in de omgeving van huisje de Snip. Het terrein wordt, met de groter wordende meidoornstruiken aan de randen, aantrekkelijker voor deze soort.

Roodborsttapuit
Foto: Paul Hulshof

4.e. Bos- en bosrandvogels

Tabel. Aantallen territoria bos- en bosrandvogels

Soort	2023	2022	2021	2020	2015	Soort	2023	2022	2021	2020	2015
Holenduif	1	3	3	2	4	Ringmus	1	1	3	1	1
Houtduif	2	2	4	5	5	Vink	1	3	3	6	6
Gaai	1	2	1	1	-	Groenling	-	1	1	1	-
Pimpelmees	2	4	3	4	4	Putter	4	4	4	10	5
Koolmees	3	2	2	3	2	Ekster	-	1	1	1	1
Boomkruiper	-	1	-	-	4	Kraai	3	1	5	2	2
Tjiftjaf	3	6	3	3	9	Tuinfluitter	1	1	-	1	1
Totaal territoria							22	32	33	40	44

Het aantal territoria van de bos- en bosrandvogels neemt gestaag af. De reden hiervan is niet op voorhand duidelijk. Het gaat hierbij om de vogels van het "bosje", maar ook om de vogels van de bomen langs de Veensteeg en bij het huisje De Snip.

Weliswaar is het oppervlak van het bosje gelijk gebleven, maar in de afgelopen jaren is er veel veranderd in de bomenrij langs de Veensteeg, o.a. door verder "onderhoud" (vaak verwijderen takken) van de oude populieren en aanplanten van nieuwe jonge bomen. Ook het omringende terrein van het bosje is veranderd en onder meer natter geworden.

4.f. Pioniersoorten

Tabel. Aantallen territoria pioniersoorten

Soort	2023	2022	2021	2020	2015
Kleine plevier	-	2	5	4	-
Witte kwikstaart	-	3	3	5	1
Aantal territoria	0	5	8	9	1

De kleine plevier, een typische pionier die broedt op kaal zandig terrein, heeft zich hier gevestigd na de natuurontwikkeling; in 2015 ontbrak deze nog. Het terrein raakt steeds meer begroeid, en vermoedelijk is dat de reden dat er thans geen territoria van de kleine plevier meer zijn, evenmin als van de witte kwikstaart.

4.g. Roofvogels/uilen

Tabel. Aantallen territoria roofvogels/uilen

Soort	2023	2022	2021	2020	2015
Buizerd	1	-	1	1	-
Boomvalk	-	-	1	-	-
Steenuil	1	1	1	-	-
Aantal territoria	2	1	3	1	-

De steenuil broedde wederom in de kast bij de Snip.

4.h. Koekoek

Soort	2023	2022	2021	2020	2015
Koekoek	1	1	1	1	1

Elk jaar was een territoriale koekoek aanwezig.

Samenvattend: In 2023 werden in de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden, in de gebieden van Mooi Binnenveld en de Coöperatie, in totaal 359 territoria van 52 verschillende vogelsoorten vastgesteld. Het aantal territoria in eerdere jaren bedroeg resp. 371 (2022), 424 (2021) en 381 (2020). Het aantal soorten broedvogels bedroeg 56, resp 57 en 52.

De verschuivingen binnen de diverse ecologische groepen waren beperkt: de weidevogels namen in aantal af, maar sommige soorten bleven stabiel of namen juist toe.

De aantallen territoria van watervogels namen toe, maar dit werd vrijwel geheel veroorzaakt door drie algemene soorten: wilde eend, grauwe gans en waterhoen. De rietvogels namen toe dankzij rietzanger, Cetti's zanger en watersnip.

Van de struweelvogels nam het aantal territoria af, vooral veroorzaakt door de bosrietzanger. De bos- en bosrandvogels daalden ook nu weer, de trend vanaf 2020 voortzettend.

De pioniervogels verdwenen zoals verwacht.

Ten opzichte van het voorafgaande jaar verschenen vijf nieuwe broedvogels nl. buizerd, spotvogel, ijsvogel, Cetti's zanger en porseleinhoen, waarvan de laatste twee nooit eerder in het gebied werden vastgesteld. Een negental soorten had in 2023 ten opzichte van 2022 geen territorium meer in het gebied, nl. bergeend, ekster, sprinkhaanzanger, heggenmus, groenling, roodborst, boomkruiper, witte kwikstaart en kleine plevier.

5. Bespreking van een aantal soorten

Grutto (n=11)

De natte, schrale graslanden op veen en zand waren in trek bij grutto's, met een gelijkblijvend aantal territoria. De soort werd vanaf medio maart gezien. Vaak werden grutto's alarmerend en broedend waargenomen, en nog later in het seizoen werden pullen en oudere jongen gezien. De oudervogels fourageerden veelal op de omringende weidegronden, vooral aan de Utrechtse kant van de Grift.

Graspieper (n=30)

Het gebied is mede door de sloten en kades geschikt voor graspiepers. Qua verspreiding valt op dat de territoria zich inderdaad vooral langs de randen en langs de kades bevonden. Jongen zijn waargenomen, evenals voedseltransporten.

Patrijs (n=1)

De patrijs is gebonden aan open agrarisch landschap, in hoofdzaak bouwland en extensief hooiland (Sovon), Hun aantal nam de afgelopen jaren af. Er kon nog één territorium worden vastgesteld in het natuurgebied. Eénmaal werd een volwassen dier met een groep oudere jongen waargenomen.

Slobeend (n=5)

Op en rond de plassen in het gebied van het bosje en het veenstroompje werden vijf territoria van de kwetsbare slobeend vastgesteld, een soort die in 2023 voor het derde achtereenvolgende jaar broedde in het terrein. De slobeend heeft een voorkeur voor natte laaggelegen graslanden en ondiepe plassen (Sovon). Kennelijk was er voldoende plantaardig voedsel aan het wateroppervlak te vinden. Pullen zijn waargenomen.

Zomertaling (n=2)

Ook de bedreigde zomertaling had wederom twee territoria in het gebied. Mogelijk komt dit door het zeer droge voorjaar, waardoor het voorkeurs habitat (plas-dras situaties) wat minder rijkelijk aanwezig was. Waarnemingen hadden vooral plaats in april en mei. Pullen werden van de zomertaling niet gezien.

Waterral (n=3)

Dit jaar werd de waterral een aantal keren gehoord tussen begin mei en half juni. Dit leidde tot een drietal territoria.

Porseleinhoen (n=4)

Het zeldzame porseleinhoen, gehoord in de tweede week van mei zowel na het invallen van de schemer als 's morgens vroeg, had dit jaar voor het eerst territoria in het gebied. Het was een natte periode, toen er langs de Veensteeg en het fietspad diverse ondiepe waterplassen op bestaande vegetatie ontstonden, en juist hier werd de soort waargenomen. In de tijd daarna werd het kenmerkende geluid niet meer gehoord, en trad bovendien een erg droge periode op, dus het is onwaarschijnlijk dat er gebroed is.

Kleine karekiet (n=34)

Vanaf eind april tot eind juni zijn in hoge dichtheid kleine karekieten gehoord en soms gezien, vooral in de rietkragen langs Grift en Kromme Eem.

Blauwborst (n=2)

Het aantal territoria van de blauwborst is voor het tweede jaar op rij afgenomen. De reden is onduidelijk.

Rietzanger (n=8)

Het aantal territoria van de rietzanger bedroeg al jaren 1 of 2, maar in 2023 was sprake van acht territoria. De neerslaghoeveelheid ten zuiden van de Sahel lijkt in 2022 weliswaar behoorlijk te zijn geweest, maar dit gegeven alleen kan de sterke toename niet verklaren.

Cetti's zanger (n=2)

De Cetti's zanger werd in 2023 voor het eerst in het gebied gehoord, al vanaf half maart en steeds in het bosje. Dit komt overeen met de beschrijving van Sovon: "Komt voor nabij plassen en sloten in verruigend riet en rietvelden met jonge lage wilgen en els en dicht jong moerasbos met riet als ondergroei".

Bosrietzanger (n=12)

De bosrietzanger met diens kenmerkende zang werd gehoord vanaf medio mei, met een piek in juni. De territoria bevonden zich met name langs de Grift/Kromme Eem, langs de Veenkampensloot en langs de Veensteeg. Het aantal territoria lijkt van jaar tot jaar nogal variabel. Dat laatste ondanks de relatief beperkte aanwezigheid van weelderige kruidenrijke vegetatie waarin door deze soort gebroed wordt.

Grasmus (n=11)

Grasmussen werden gezien en gehoord van eind april tot eind juni langs de randen van het gebied, de meesten aan de Veensteeg laag in bomen, op hekken en in meidoornopslag. De soort nestelt inderdaad graag in randen van natuurgebieden in struiken en ruigtes (Sovon). Het is niet uitgesloten dat incidenteel noordelijke doortrekkers zijn meegeteld. Transport van voedsel is waargenomen.

Veldleeuwerik (n=13)

De veldleeuwerik lijkt aan een opmars bezig, met een verdubbeling sinds vorig jaar. De openheid van het gebied, maar ook de toenemende vegetatie (nestgelegenheid) zijn mogelijk bepalend hiervoor. Vijf territoria bevonden zich op de gras- en hooilanden van de coöperatie.

Roodborsttapuit (n=2)

De roodborsttapuit had twee territoria in de omgeving van het huisje De Snip, waarbij eind juni ook een viertal jongen zijn waargenomen.

6. Waarnemingen van niet-broedvogels

Een groepje van zes kemphanen hield zich eind maart korte tijd op in het gebied.

Een bosruiter werd tweemaal gezien, en een groep van zes groenpootruiters medio april. Diverse keren werden witgatjes gezien, en éénmaal een kluut en een bokje.

Verder een paartje dodaars, een kramsvogel en twee pijlstaarten in maart, één keer een sprinkhaanzanger in april, en in mei een groepje van vier kleine mantelmeeuwen en een visdief. Enkele bijzonderheden waren een paartje baardman in april, en een grauwe klauwier alsmede een viertal paapjes eind mei.

Het hele broedseizoen bezochten aalscholvers, blauwe reigers, grote zilverreigers en ooievaars het gebied en enkele keren een lepelaar.

Van de roofvogels werd een bruine kiekendief diverse keren waargenomen, waarvan één keer twee exemplaren tegelijk, mogelijk een paartje. Verder twee keer een boomvalk en eenmaal een slechtvalk.

Op waarneming.nl zijn nog meer bijzonderheden vermeld: begin mei werd een aantal malen het kleinst waterhoen gehoord, werd een morinelplevier een tijd gezien, en vlogen diverse keren een rode wouw, een raaf, een visarend en een aantal regenwulpen over.

7. Vergelijking met resultaten Weidevogelwerkgroep Binnenveld-Oost (WBO) in 2022

In het Binnenveld zijn al geruime tijd twee weidevogelwerkgroepen actief, respectievelijk de WBW ten westen van de Grift (Utrecht) en de WBO ten oosten van de Grift (Gelderland - zie kaartje). Men richt zich op het vinden en beschermen van nesten en het realiseren van kuikenland, een en ander in samenwerking met de betrokken agrariërs.

In het gebied van de WBO ten oosten van de Grift, exclusief de natuurgebieden (op onderstaande kaart in rood), werden op ongeveer 1000 hectare in 2023 de volgende nesten van primaire weidevogels gevonden: grutto 2, scholekster 5, wulp 8, tureluur 8, kievit 274. Deze aantallen lagen in lijn met die in 2021 en 2022. Het aandeel uitgekomen nesten lag met 69% relatief hoog ten opzichte van eerdere jaren.

De dichtheid van de weidevogels in het (veel kleinere) getelde deel van het natuurgebied Binnenveldse Hooilanden is aanzienlijk hoger dan die op het boerenland ten oosten van de Grift. Dit geldt vooral voor grutto en tureluur. De buiten het natuurgebied broedende weidevogels (excl. kievit) concentreerden zich op de graslanden tussen Veensteeg en Slagsteeg (wulpen), en de overige graslanden grenzend aan de Binnenveldse Hooilanden (tureluur en grutto). Het belang van de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden voor de broedgelegenheid van weidevogels wordt hiermee verder onderstreept.

8. Vergelijking weidevogels met gerenommeerde weidevogelgebieden

Hoewel de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden geen officieel weidevogelgebied zijn, lijken de dichtheden weidevogels zodanig dat een vergelijking met gerenommeerde weidevogelgebieden elders in Nederland op zijn plaats is. In de literatuur zijn recente dichtheden van de volgende gebieden gevonden:

Tabel: Dichtheden weidevogels (aantal territoria/100 hectare)

	<u>Eemland</u> 2021 Weidevogel- kerngebied 3313 ha	<u>Greidhoeke</u> <u>Friesland</u> 2020 350 ha	<u>Terrein</u> <u>Mooi Binnenveld</u> <u>en Coöperatie</u> 2023 103 ha
Grutto	11,9	69,7	10,7
Kievit	16,3	44,9	40,0
Tureluur	8,5	27,1	10,7
Scholekster	3,9	6,3	1,0

De dichtheid van grutto en tureluur ligt in de onderzochte gebieden van de Binnenveldse Hooilanden in de lijn van het weidevogelkerngebied van Eemland, die van de kievit is in 2023 zelfs veel hoger. De scholekster blijft achter. De voorlopige conclusie kan zijn dat de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden de vergelijking met een gerenommeerd weidevogelgebied als Eemland kan doorstaan. De dichtheid van de Greidhoeke in 2020 wordt alleen voor de kievit gehaald.

Er moet echter wel worden bedacht dat in Eemland en de Greidhoeke de aantallen zijn vastgesteld door daadwerkelijk gevonden nesten, terwijl in de onderzochte delen van de Binnenveldse Hooilanden de (indirecte) BMP-methode is gebruikt.

Verdere kanttekeningen zijn dat de aangegeven gebieden ongelijk zijn van grootte, uiteenlopend beheer kennen (agrarisch, agrarisch natuurbeheer, natuurgebied), en in sommige gevallen al heel lang als weidevogelgebied worden beheerd.

In 2024 wordt het natuurareaal in het Binnenveld uitgebreid met zo'n 70 hectare aan de Utrechtse kant (Achterbergse Hooilanden). Wellicht kunnen de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden, samen met de Bennekomse Meent, de Hellen, de Groene Grens en de omringende agrarische terreinen dan verder uitgroeien tot een erkend weidevogelgebied.

9. Toekomstperspectief

Naast het perspectief door de optredende groei van het natuurgebied in het Binnenveld als geheel, kan het volgende worden opgemerkt voor de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden als zodanig.

Het is te verwachten dat de verdere ontwikkeling van het terrein leidt tot meer en blijvende plas-dras situaties, toename van het areaal aan ouder riet en van de ruigtevegetatie.

Hiermee gepaard gaande zal de insectenrijkdom naar verwachting eveneens toenemen.

Als nieuwe broedvogels wordt gehoopt op het kleinst waterhoen, de roerdomp, de bruine kiekendief en wellicht de kempfaan. Ook een territorium van de steltkluut kan tot de mogelijkheden behoren.

De hoop die in het rapport over 2022 werd uitgesproken, namelijk de komst van territoria van het porseleinhoen, is in 2023 vervuld.

10. Bronnen

Naast de in de tekst genoemde publicaties is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- Achtergronddocument Binnenveldse Hooilanden, 2022. Stichting Mooi Binnenveld
- Sovon, BMP-methode. Handleiding Sovon Broedvogelmonitoring. BMP & kolonievogels, 2023
- Sovon, soortbeschrijvingen: Cetti's zanger, patrijs, graspieper, slobbeend, bosrietzanger, grasmus, porseleinhoen
- Jaaroverzicht 2023. Weidevogelwerkgroep Binnenveld-Oost
- Slaterus R, Majoor F & van Kleunen A 2021. Weidevogelinventarisaties in de provincie Utrecht in 2021. Sovon-rapport 2021/69. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
- Weidevogelbroedseizoen 2020 in de Greidhoeke. Natuurmonumenten, 10 december 2020
- Weer online. Overzicht lente en zomer 2023

11. Bijlagen

1. Tellers VWG Wageningen, VWG Ede en weidevogeltellers
2. Verspreidingskaarten van enkele soorten en soortgroepen

November 2023, Ede/Wageningen, Gert van der Meer, Linus van der Plas en Erik Simons

Bijlage 1. Tellers VWG Wageningen, VWG Ede en weidevogeltellers

Van de VWG Wageningen hebben geteld:

Eric Minke
Erik Simons
Linus van der Plas
Hugo Langezaal
Gert van der Meer
Ineke van Dis

Van de VWG Ede hebben de volgende tellers meegedaan:

Ineke van Dis
Petra Harder
Catrinus Nouta
Leen Walraven
Gert van der Meer
Eénmaal liepen mee Gert Sleuwenhoek, Frank Berendse en Herbert Mombarg

Bijlage 2: Verspreidingskaarten (Bron: Sovon Avimap)

Weidevogels groep 1 26 territoria

Legenda:

- Scholekster
- Grutto
- Wulp
- Tureluur
- Telgebied

Periode:

2023

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen

Sovon

Weidevogels groep 2 52 territoria

Legenda:

- Veldleeuwerik
- Graspieper
- Gele Kwikstaart
- Telgebied

Periode:

2023

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen

Sovon

0 0.3 0.6 km

1 / 1

Weidevogels groep 3 2 territoria

Legenda:

- Patrijs
- Kwartel
- Telgebied

Periode:

2023

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen

Kievit 41 territoria

Legenda:
● Kievit
— Telgebied

Periode:
2023

Telgebied:
7504 Binnenveld-West Wageningen

Eenden 31 territoria

Legenda:

- Krakeend
- Wilde Eend
- Zomertaling
- Slobeend
- Kuifeend
- Telgebied

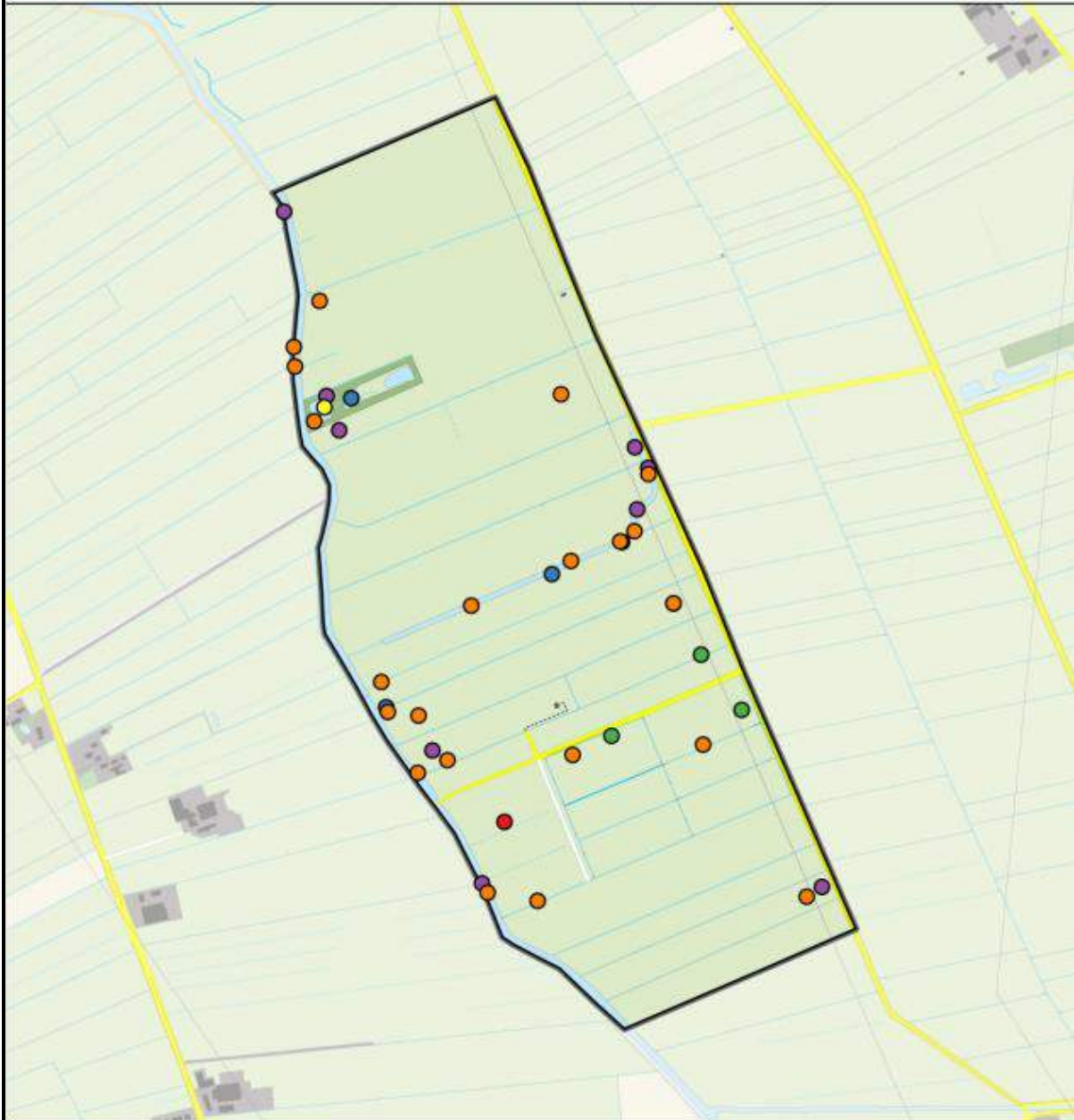
Periode:

2023

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen

Watervogels groep 2 40 territoria

Legenda:

- Knobbelzwaan
- Waterral
- Porseleinhoen
- Waterhoen
- Meerkoet
- IJsvogel
- Telgebied

Periode:

2023

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen

Rietvogels 78 territoria

Legenda:

- Watersnip
- Blauwborst
- Cetti's Zanger
- Rietzanger
- Kleine Karekiet
- Rietgors
- ~ Territorium

Periode:

2023

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen

Vogels van struweel en riet 23 territoria

Legenda:

- Bosrietzanger
- Grasmus
- ✓ Telgebied

Periode:

2023

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen

Struweelvogels 16 territoria

Legenda:

- Fazant
- Winterkoning
- Roodborstapuit
- Merel
- Spotvogel
- Zwartkop
- Kneu
- Telgebied

Periode:

2023

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen

Bos- en bosrandvogels 22 territoria

Legenda:

- Holenduif
 - Houtduif
 - Tuinfluiter
 - Tjiftjaf
 - Pimpelmees
 - Koolmees
 - Gaai
 - Zwarte Kraai
 - Ringmus
 - Vink
 - Putter
- Telgebied

Periode:

2023

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen

Sovon

0 0.3 0.6 km

Roofvogels 2 territoria

Legenda:

- Buizerd
- Steenuil
- Telgebied

Periode:

2023

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen